

TERESA ZUBRZYCKA-MACIĄG
BARBARA WOJCIECHOWSKA-CHARLAK

ŻYCIE I POGLĄDY PEDAGOGICZNE PROFESORA MIECZYŚŁAWA ŁOBOCKIEGO

PROFESSOR MIECZYŚŁAW ŁOBOCKI'S LIFE
AND VIEWS ON PEDAGOGY

Abstract. The aim of the article is to show the figure of Professor Mieczysław Łobocki who has a special place in the history of Lublin pedagogy. The Professor's academic interests were concentrated mainly around the issues belonging to theory and methodology of education. In his numerous publications in this area he combined social psychology with the humanistic orientation and Christian personalism, trying to permeate education with the highest moral values. He believed in the same values in his life, since he was an exceptionally sensitive, empathic, honest, helpful and modest man.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Key words: Mieczysław Łobocki; theory of education; Lublin theoretician of education.

Profesor Mieczysław Łobocki (1929–2012) zajmuje szczególne miejsce wśród wybitnych polskich pedagogów. Do Lublina przybył po zdaniu matury w 1950 roku, w celu podjęcia studiów wyższych w zakresie filozofii i psychologii na Wydziale Filozoficznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Dyplom magistra filozofii otrzymał w 1956 roku na podstawie pracy pt. „Poglądy młodzieży szkół średnich na zagadnienie koedukacji”, napisanej pod kierunkiem prof. Natalii

---

Dr hab. TERESA ZUBRZYCKA-MACIĄG – kierownik w Zakładzie Teorii Wychowania, Wydział Pedagogiki i Psychologii UMCS; adres do korespondencji: Zakład Teorii Wychowania, ul. Narutowicza 12, Lublin 20-004; teresa.zubrzycka-maciag@poczta.umcs.pl

Dr BARBARA WOJCIECHOWSKA-CHARLAK – Zakład Teorii Wychowania, Wydział Pedagogiki i Psychologii UMCS; adres do korespondencji: Zakład Teorii Wychowania, ul. Narutowicza 12, Lublin 20-004; e-mail: b.wojciechowska@poczta.umcs.lublin.pl

Reuttowej. Praca została opublikowana w „Rocznikach Filozoficznych” 7 (1959), z. 4¹. Pracował potem jako nauczyciel, wychowawca, kurator sądowy, konsultant pedagogiczny.

1. ŻYCIORYS NAUKOWY I OSOBOWOŚĆ PROF. MIECZYŚŁAWA ŁOBOCKIEGO

W latach 1958–1962 M. Łobocki zatrudniony był w charakterze asystenta w Katedrze Psychologii Wychowawczej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Prowadził tam zajęcia dydaktyczne z psychologii wychowawczej i psychologii ogólnej. W tym czasie interesował się głównie psychologią osobowości, a zwłaszcza charakterologią F. Künkla i problemami niedostosowania społecznego². W 1962 roku podjął pracę w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w charakterze starszego asystenta w Katedrze Pedagogiki.

Do czasu otwarcia przewodu doktorskiego opublikował 40 pozycji naukowych i 18 sprawozdań z zawartości czasopism zagranicznych. Tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki otrzymał w 1968 roku na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej na podstawie rozprawy pt. „Wychowawcze znaczenie współżycia i współdziałania uczniów klas V–VIII szkoły podstawowej, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Konstantego Lecha.

Stopień naukowy doktora habilitowanego M. Łobocki uzyskał w 1977 roku. Jego dysertacja habilitacyjna miała tytuł „Współdziałanie uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym”. Profesorem nadzwyczajnym został w 1986 roku, a profesorem zwyczajnym w 1992 roku³.

Dorobek naukowy M. Łobockiego liczy 687 pozycji bibliograficznych, w tym 19 książek, 8 skryptów, 6 opracowań redakcyjnych, ponad 330 artykułów, około 150 sprawozdań oraz recenzji książek i czasopism naukowych angielskich, niemieckich i francuskich⁴.

Pracując w UMCS, Profesor był członkiem Senatu i różnych komisji senackich. Na Wydziale Pedagogiki i Psychologii pełnił funkcje prodziekana Wydziału

---

¹ A. KRAWCZYK, *Profesor Mieczysław Łobocki*, „Wiadomości Uniwersyteckie”. Miesięcznik UMCS 2014, nr 3(203), marzec, s. 21.

² *Publikacje prof. dr hab. Mieczysława Łobockiego i inne Jego osiągnięcia naukowe w latach 1957–2007*, oprac. B. Wojciechowska-Charlak, Lublin: Print 2007, s. 5-6.

³ *Profesor Mieczysław Łobocki – Pedagog. Teoretyk wychowania. Humanista*, red. B. Wojciechowska-Charlak, T. Zubrzycka-Maciąg, Lublin.: UMCS 2013, s. 12.

⁴ Por. tamże, s. 7.

i wicedyrektora Instytutu Pedagogiki. Przez 27 lat był kierownikiem Zakładu Teorii Wychowania. W latach 1991–1993 był członkiem Centralnej Komisji do Spraw Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych. Przez kilka kadencji był członkiem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN oraz członkiem Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego i Stowarzyszenia SOS Wioski Dziecięce w Polsce. Uczestniczył w pracach komitetów redakcyjnych takich czasopism, jak: „Problemy Opiekunczo-Wychowawcze”, „Ruch Pedagogiczny”, „Zagadnienia Wychowawcze a Zdrowie Psychiczne”, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, „Chowanna”.

W dowód uznania otrzymał liczne odznaczenia państwowe i wyróżnienia, m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, liczne nagrody Ministra. Uznany został Człowiekiem Roku 1999 przez American Biographical Institute USA⁵.

Profesor Mieczysław Łobocki „był pedagogiem o wyjątkowych cechach osobowości jak na hierarchiczne środowisko zawodowe, bowiem cechowała go wyjątkowa dobroć w relacjach międzyludzkich, altruizm, empatia, wrażliwość moralna, uczciwość i niebywała skromność. Cnota wielkiej pokory łączyła się u Niego z cnotą mądrości. Mówiono o Profesorze, że był zbyt dobry, spolegliwy, ufny i nadopiekuńczy, unikając wszelkich form wywierania presji na swoich podwładnych. Nie potrafił czy nie chciał zobowiązywać innych do intensywnej i systematycznej pracy, chociaż zawsze interesował się osobistymi i profesjonalnymi losami współpracowników. Natomiast każdy, kto tylko okazywał potrzebę wsparcia, otrzymywał ją bezinteresownie od Profesora. Realizował On w swoim życiu maksymę, że [...] «człowiek, który zmierza ku dobru, sam staje się dobry». Jako nauczyciel akademicki wykształcił tysiące studentów pedagogiki czy kierunków nauczycielskich, edukował i doskonalił nauczycieli, opiekunów, wychowawców instytucjonalnych, ale i społecznych (np. instruktorów harcerskich). Miał znakomite przygotowanie psychologiczne i pedagogiczne, które pozwalało na łączenie obu tych dyscyplin naukowych dla lepszego poznawania, rozumienia i interpretowania ludzkich zachowań. W trudnym dla humanistyki okresie politycznego zniewolenia (PRL) należał do nielicznych, którzy oparli się systemowi kłamstwa i cenzury, manipulacji i odczłowieczania, nadając swoim wykładom i rozprawom naukowym charakter niezależnego dochodzenia do wiedzy o wychowaniu. Łączył w nich psychologię społeczną o humanistycznej orientacji z perso-

⁵ Por. *Publikacje...*, s. 7-8; *Profesor...*, s. 14.

nalizmem chrześcijańskim, by dzięki nim przechować najwyższe wartości i uwrażliwiać swoich podopiecznych na prawdę, dobro i piękno. [...] Swoimi dziełami M. Łobocki starał się nam wytłumaczyć, że mimo zmian cywilizacyjnych, politycznych i gospodarczych naszego świata – prawdy wiary i normy moralne takim zmianom nie ulegają, ponieważ to, co naprawdę istotne, się nie zmienia. Barbarzyństwo i patologie w zachowaniach czy ludzkich postawach pojawiają się w każdej epoce. Takie rzeczywistości, jak moralność, ustroje polityczne i struktury społeczne, nie wykazują linearnego postępu, toteż każde pokolenie musi zatroszczyć się o swój rozwój moralny, społeczny i polityczny niejako od początku. Może właśnie dlatego tak wielką wagę przykładał do wychowania moralnego mając zarazem nadzieję, że rozwijanie wiedzy teoretycznej będzie lepiej sprzyjać praktyce”⁶.

2. ZAINTERESOWANIA NAUKOWE I POGLĄDY PEDAGOGICZNE PROFESORA MIECZYŚŁAWA ŁOBOCKIEGO

Zainteresowania naukowo-badawcze Profesora Mieczysława Łobockiego koncentrowały się wokół problematyki teorii i metodyki wychowania, w tym szczególnie wokół zagadnień dotyczących: wartości moralnych w wychowaniu; metod oraz form pracy wychowawczej z dziećmi i młodzieżą w szkołach, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, a także w harcerstwie; sposobów i możliwości diagnozowania, przewycięzania oraz profilaktyki trudności wychowawczych; współpracy nauczycieli i wychowawców z rodzicami uczniów; procesów dynamiki grupowej klasy szkolnej, a także metodologii badań pedagogicznych⁷.

2.1. O WYCHOWANIU MORALNYM

Problematyka wartości i wychowania moralnego to dziedzina szczególna w zainteresowaniach badawczych M. Łobockiego. Zaprezentowane zarówno w książce *Wychowanie moralne w zarysie* (2002), jak też w innych artykułach poglądy na ten temat, dostarczają argumentów na rzecz potrzeby wychowania

---

⁶ B. ŚLIWERSKI, *Pożegnanie Profesora Mieczysława Łobockiego*, w: *Profesor Mieczysław Łobocki – Pedagog. Teoretyk wychowania. Humanista*, s. 116-117.

⁷ Por. B. WOJCIECHOWSKA-CHARLAK, T. ZUBRZYCKA-MACIĄG, *Wybitny lubelski pedagog – profesor Mieczysław Łobocki*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2013, s. 88.

moralnego młodego pokolenia zwłaszcza z personalistycznego punktu widzenia⁸. We współczesnym świecie nie ma – jak podkreśla Autor – ważniejszych zadań niż formacja moralna dzieci i młodzieży. „Dzięki niej można oczekiwać korzystnych przeobrażeń w ich rozwoju moralnym, a zwłaszcza w doskonaleniu kontaktów międzyludzkich opartych na miłości i wzajemnym poszanowaniu godności osobistej. Istnieje [...] pilne zapotrzebowanie na zachowania i postawy moralne, bez których świat nie jest w stanie istnieć normalnie”⁹.

Poruszana w pracach Profesora Łobockiego problematyka moralnego wychowania dzieci i młodzieży jest szczególnie aktualna we współczesnym świecie, w którym „do głosu dochodzi jakościowa koncepcja wartości i sensu życia, kult ciała i młodości, kult człowieka zarówno w postaci antropocentrycznego humanizmu, jak i ubóstwiania jednostek, nazywanych idolami, jako wzorców sukcesu i szczęścia”¹⁰ i w którym młody człowiek „zatracił poczucie swej tożsamości, wyjątkowości, tajemnicy, podmiotowości i swoją prawdziwą wolność. Takie tendencje godzą w człowieka i jego godność. Absolutyzowanie wolności prowadzi do przyznawania mu prawa do zła”¹¹.

Celem wychowania moralnego jest natomiast nauczyć wychowanków „nie tylko odróżniania dobra od zła, czy dostarczyć rzetelnej wiedzy o tym, na czym spełnianie dobra lub wyrządzanie zła polega, ale także pozytywnie wpływać na gotowość dzieci i młodzieży do zachowań i postaw moralnych”¹². Szczególną uwagę należy przy tym zwrócić na umacnianie w nich poczucia godności osobistej i uwrażliwienie ich na krzywdę ludzką.

Do istotnych wartości moralnych, o które – zdaniem M. Łobockiego – należy troszczyć się w procesie wychowania należy niemożliwa dziś wartość, jaką jest altruizm.

Definiując altruizm jako świadomą, bezinteresowną i dobrowolną troskę o innych ludzi, Profesor wskazuje go jako jeden z podstawowych celów wychowania i uzasadnia potrzebę wychowania do altruizmu. W jednym z rozdziałów książki *Altruizm a wychowanie* (1998) M. Łobocki pisze zaś o miłości bliźniego

---

⁸ Zob. P.T. GOLISZEK, *Wymiar moralny katechezy*, w: *Katecheza w swoich podstawowych wymiarach*, red. I. Czerkawski, Kielce: Wyd. „Jedność” 2013; P.T. GOLISZEK, *Personalistyczny wymiar katechezy*, Lublin 2016.

⁹ M. ŁOBOCKI, *Wychowanie moralne w zarysie*, Kraków: IMPULS 2002, s. 7.

¹⁰ P.T. GOLISZEK, *Wymiar moralny katechezy*, s. 93.

¹¹ Tamże, s. 91.

¹² M. ŁOBOCKI, *Wychowanie moralne w zarysie*, s. 15.

w ujęciu chrześcijańskim i przybliżając jej rozumienie omawia zachodzące między nią i altruizmem różnice i podobieństwa.

Do metod, które mogą służyć do uczenia się altruizmu, Profesor zalicza: dawanie dobrego przykładu; powierzanie zadań; perswazję czy wzmacnianie pozytywne. O efektywności tych metod decydują zaś podmiotowe traktowanie dzieci i młodzieży; konstruktywne porozumiewanie się w rodzinie i szkole; preferowanie podstawowych wartości oraz umiar w stosowaniu swobody i przymusu. Jako przykłady zachowań altruistycznych Autor wymienia takie osoby, jak: Mahatma Gandhi, Albert Schweitzer, Janusz Korczak, o. Maksymilian Kolbe, Matka Teresa z Kalkuty i podkreśla, że idea „zaszczepiania” w dzieciach i młodzieży chęci i potrzeby bezinteresownego wspomaganie lub wspierania innych ludzi jest wyzwaniem dla rodziców, wychowawców i nauczycieli.

2.2. O TEORII WYCHOWANIA JAKO DYSCYPLINIE PEDAGOGICZNEJ

Obok problematyki dotyczącej wychowania moralnego M. Łobocki koncentrował się w pracy naukowo-badawczej również na takich zagadnieniach teorii wychowania, jak: współdziałanie uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym; formy i techniki wychowania; współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania; procesy dynamiki grupowej; zapobieganie i przeciwdziałanie trudnościom wychowawczym w szkole.

Książka *Teoria wychowania w zarysie* (2003) zawiera treści określające stan teorii wychowania jako dyscypliny pedagogicznej, wyjaśniając pojęcie wychowania i jego cechy. W kolejnych rozdziałach Autor przedstawia koncepcje wychowania w ujęciu teorii psychologicznych i pedagogicznych, by dalej przejść do istoty zagadnień związanych z formułowaniem i stanowieniem celów wychowania w oparciu o preferowane wartości z uwzględnieniem psychospołecznych warunków efektywności wychowania. W szczególności omawia też metody, techniki i dziedziny wychowania oraz podstawowe środowiska wychowawcze.

„Teoria wychowania – poza gromadzeniem i systematyzacją wiedzy na temat dotychczasowych osiągnięć w zakresie wąsko pojętego wychowania – zajmuje się:

1) formułowaniem celów, jakie mogłyby lub jakie powinny być realizowane w procesie wychowawczym i ukazywaniem związanych z nimi wartości, a zwłaszcza różnego rodzaju powinności, jak normy, ideały, dezyderaty moralne głoszone w filozofii, religii, aksjologii i etyce (szczególnie deontologii);

2) projektowaniem działalności wychowawczej, czyli sposobami umożliwiającymi realizowanie określonych celów wychowania, jak również ułatwiający

wychowankom samoaktualizację własnych szans rozwojowych w sferze pozytywnych cech osobowości;

3) różnymi czynnikami – zwłaszcza psychospołecznymi – warunkującymi powodzenie lub niepowodzenie zaprojektowanej działalności wychowawczej, do których zalicza się m.in.: podmiotowe traktowanie dzieci i młodzieży, racjonalne organizowanie ich życia i pracy, umiejętność nawiązywania z nimi kontaktów interpersonalnych, poznawanie ich i umożliwianie im kierowania własnym rozwojem¹³.

Teoria wychowania określana jest zatem przez M. Łobockiego jako dyscyplina pedagogiczna zajmująca się przede wszystkim celami oraz sposobami i warunkami działalności wychowawczej podejmowanej wobec dzieci i młodzieży. Książka zawiera przemyślenia Profesora, który przez około 40 lat prowadził wykłady z przedmiotu Teoria wychowania. Rozważania poparte są licznymi przykładami sytuacji wychowawczych w rodzinie, szkole i klasie szkolnej.

2.3. O WSPÓŁDZIAŁANIU UCZNIÓW I NAUCZYCIELI

W prowadzonych eksperymentach pedagogicznych M. Łobocki sprawdzał różne formy i możliwości współpracy i współdziałania uczniów i nauczycieli. Zostało to zaprezentowane w książkach: *Godziny wychowawcze w szkole podstawowej. Organizacja współżycia i współdziałania uczniów i nauczycieli* (1970); *Współdziałanie uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym* (1975); *Organizowanie pracy wychowawczej z dziećmi i młodzieżą* (1994).

Szczególną uwagę zwracał M. Łobocki na potrzebę szerszego i realnego włączania uczniów w proces edukacyjny. Zamiarem badacza było społeczne aktywizowanie uczniów podczas: planowania, przygotowania, prowadzenia i oceniania zajęć lekcyjnych.

Współdziałanie uczniów w planowaniu lekcji sprowadza się do: sondowania opinii związanych z ich zainteresowaniami i potrzebami, wykorzystania ich pomysłowości i inwencji twórczej oraz wyzwalaania pozytywnej motywacji do czynnego udziału w lekcjach.

Wspólne z uczniami przygotowywanie lekcji może odbywać się poprzez powierzenie im zadań indywidualnych, zespołowych i zbiorowych. Współdziałanie uczniów w prowadzeniu lekcji może przejawiać się podczas lekcji całkowicie lub częściowo inspirowanych, z wykorzystaniem improwizacji scenicznej, materia-

¹³ M. ŁOBOCKI, *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków: IMPULS 2004, s. 16.

łów zgromadzonych przez uczniów czy twórczości uczniów. Udział uczniów w ocenianiu lekcji stanowi natomiast próbę podsumowania ich wkładu w ulepszenie i urozmaicenie zajęć lekcyjnych¹⁴.

Koncepcja współdziałania uczniów w procesie edukacyjnym jest nastawiona na podniesienie wychowawczej rangi lekcji, poprzez umożliwienie uczniom pełnienia roli rzeczywistych partnerów i bliskich sojuszników nauczycieli w procesie dydaktyczno-wychowawczym¹⁵. Chodzi tu o to, aby uczniowie wzięli na siebie odpowiedzialność za swoją naukę i sami ją organizowali. Najlepszą formą uczenia współpracy i współdziałania jest praca w grupach, umożliwiająca uczniom wymianę doświadczeń i wzajemną pomoc. Wpływ uczniów na przebieg lekcji daje im możliwość bycia odpowiedzialnym i samodzielnym. Rolą nauczyciela jest wspólne z uczniami odkrywanie świata, udzielanie im pomocy i wsparcia, zachęcanie, zapraszanie, inspirowanie do podjęcia pożądanej aktywności jest zaś przejawem podmiotowego ich traktowania.

2.4. O WSPÓLDZIAŁANIU NAUCZYCIELI I RODZICÓW

Zdaniem M. Łobockiego jednym z kluczowych uwarunkowań efektywności procesu wychowania jest też współdziałanie nauczycieli i rodziców.

Szczególne znaczenie wychowawcze przypisywał Profesor współdziałaniu polegającemu na wspólnym wykonywaniu określonych zadań, tj. współdziałaniu dwukierunkowemu. Odbywa się ono najczęściej w ramach równych zbiorowych i indywidualnych form współpracy szkoły i domu.

Wśród zbiorowych form współdziałania nauczycieli i rodziców autor wymienia: spotkania robocze; spotkania towarzyskie; spotkania z ekspertem; spotkania dotyczące trudności wychowawczych; spotkania poświęcone pedagogizacji rodziców. Indywidualne formy współdziałania nauczycieli i rodziców to natomiast: konsultacje pedagogiczne; wizyty domowe; kontakty korespondencyjne; rozmowy telefoniczne.

Rodzice i nauczyciele mogą także uczestniczyć w usprawnianiu pracy szkoły poprzez: działalność w Komitecie Rodzicielskim; współdziałanie w pracy dydaktycznej szkoły; organizowanie czasu wolnego uczniów; pomoc uczniom w wyborze zawodu.

---

¹⁴ Por. M. ŁOBOCKI, *Współdziałanie uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym*, Warszawa: WSiP 1975, s. 7-9.

¹⁵ Por. tamże, s. 7.

Na nauczycielach spoczywa bardzo odpowiedzialne zadanie pozyskiwania rodziców do współpracy ze szkołą poprzez ukazanie im jej celowości. W szczególności chodzi tu o zainteresowanie rodziców sprawami szkoły i zmobilizowanie ich do czynnego współdziałania z nauczycielami dla dobra własnych dzieci i całej społeczności szkolnej¹⁶.

2.5. O FORMACH I TECHNIKACH PRACY WYCHOWAWCZEJ

Profesor M. Łobocki proponował nauczycielom i wychowawcom wiele form i technik pracy wychowawczej. W takich publikacjach, jak m.in.: *Techniki wychowawcze na usługach szkoły* (1969), *Poradnik wychowawcy klasy* (1985), *W poszukiwaniu skutecznych form wychowania* (1990), zaproponował trzy rodzaje form pracy wychowawczej wraz z wyodrębnionymi technikami. Wśród form oddziaływań werbalnych wyróżnił: wyzwalanie pomysłów – „burzę mózgów”; technikę decyzji grupowej; sondaż opinii o uczniach; swobodną ekspresję słowną i trening spotkaniowy. Do form oddziaływań niewerbalnych zaliczył: improwizowaną dramatyzację; trening relaksacyjny; swobodną ekspresję plastyczną; muzykoterapię oraz zabawę w teatr. Wyróżnione przez Profesora formy oddziaływań doraźnych obejmują natomiast: udzielanie indywidualnej pomocy; wzmacnianie pozytywne; wzmacnianie negatywne; ignorowanie zachowań niepożądanych.

Autor twierdził, że rola form pracy wychowawczej, inspirowanych przez niektóre doświadczenia współczesnej psychoterapii, polega na: umacnianiu funkcji wychowawczej szkoły; kształtowaniu postawy altruistycznej; rozwijaniu umiejętności nawiązywania wzajemnych kontaktów; świadomym i celowym wykorzystaniu dynamiki grupowej klasy; zaspokajaniu podstawowych potrzeb psychospołecznych uczniów; zmniejszaniu dystansu między nauczycielem a uczniami¹⁷.

Najgłębszy jednak sens w stosowaniu technik wychowawczych – jak pisał M. Łobocki – tkwi w tym, że intencją ich nie jest oddziaływanie na dzieci i młodzież w sposób bezpośredni, lecz pośrednio, tj. z ich osobistym udziałem, jako równoprawnych partnerów. Uczniom pozwala się wytyczać cele tego, w czym

---

¹⁶ Por. M. ŁOBOCKI, *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania*, Warszawa: Nasza Księgarnia 1985.

¹⁷ Por. M. ŁOBOCKI, *W poszukiwaniu skutecznych form wychowania*, Warszawa: WSiP 1990, s. 26-29.

uczestniczą. Niezauważalność zamiaru pedagogicznego zapewnia akceptację i szacunek oraz traktowanie ich w sposób podmiotowy, a nie instrumentalny¹⁸.

2.6. O TRUDNOŚCIACH WYCHOWAWCZYCH W SZKOLE

Wiele uwagi w swych pracach poświęcał Profesor uczniom sprawiającym trudności wychowawcze. W książce *Trudności wychowawcze w szkole (zapobieganie i przeciwdziałanie)* (1989) zarysowuje niektóre przejawy i przyczyny trudności wychowawczych. Podaje warunki zapobiegania trudnościom wychowawczym i ich przewyciężania u uczniów. Przedstawia formy pracy z uczniami trudnymi podczas lekcji, na godzinach wychowawczych i podczas zajęć pozalekcyjnych. „Główną myślą przewodnią książki jest założenie, że najważniejszym zadaniem nauczycieli jest niedopuszczenie do zaistnienia trudności wychowawczych w szkole, i że stała o to troska z ich strony jest jednocześnie chyba najbardziej skutecznym czynnikiem przeciwstawiania się narastającym [...] przejawom nieprzystosowania społecznego”¹⁹.

Autor zakłada, że im szerszy jest zakres stosowania zaproponowanych form pracy wychowawczej, tym większa jest ich skuteczność nie tylko w odniesieniu do uczniów sprawiających problemy wychowawcze, ale też wobec tych społecznie przystosowanych. Postulowana dbałość o uczniów sprawiających problemy, nie zwalnia bowiem nauczyciela od zainteresowania się również pozostałymi uczniami. Wychowawcze wpływy nauczycieli wzrastają, jeśli usiłują oni integrować swe wysiłki na rzecz każdego ucznia z troską o ogół uczniów klasy i szkoły.

2.7. O METODOLOGII BADAŃ PEDAGOGICZNYCH

Pedagodzy i studenci pedagogiki bardzo cenią sobie również publikacje M. Łobockiego z zakresu metodologii badań pedagogicznych, tj.: *Metody badań pedagogicznych klasy szkolnej* (1973); *Metody badań pedagogicznych* (1978); *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych* (1999); *Metody i techniki badań pedagogicznych* (2000).

Profesor przywiązywał dużą wagę do metodologicznej poprawności badań pedagogicznych. Uważał, że „poprawne stosowanie metod naukowych zależy nie

¹⁸ Por. M. ŁOBOCKI, *W poszukiwaniu skutecznych form*, s. 163-164.

¹⁹ M. ŁOBOCKI, *Trudności wychowawcze w szkole (zapobieganie i przeciwdziałanie)*, Warszawa: WSiP 1989, s. 6.

tylko od samych czysto technicznych umiejętności posługiwania się nimi, lecz również w znacznej mierze od uświadomienia sobie ich celowości i znaczenia. Chodzi o to, aby zapobiec pochopnemu stosowaniu metod badawczych, a więc aby ustrzec się przed przypadkowym ich doбором lub splotonym konstruowaniem, nie uwzględniającym metodologicznej złożoności badań²⁰.

W pracach analizował etapy badań pedagogicznych, zwracając uwagę na kryteria poprawności prowadzonych badań. Wśród metod i technik badań pedagogicznych omawiał: obserwację, eksperyment pedagogiczny, testy osiągnięć szkolnych, techniki socjometryczne, analizę dokumentów, skale ocen, ankiety i kwestionariusze. W nowszych publikacjach charakteryzował też metodę sondażu, metodę dialogową i metodę biograficzną. Poza szczegółową charakterystyką metod, podawał zazwyczaj zalety i wady omawianej metody, źródła błędów czy ograniczenia poznawcze. Uwrażliwiał badaczy na etyczny wymiar postępowania badawczego. Przestrzegał ich „iż mamy do czynienia z nader złożonym i subtelnym ich przedmiotem. Głównym punktem odniesienia jest bowiem zawsze żywy człowiek jako osoba potencjalnie wolna, rozumna i odpowiedzialna. Jest on zarazem istotą niepowtarzalną i z reguły niełatwo poddającą się badaniom pedagogicznym. Stąd też zazwyczaj trudno jest dobrać metody i techniki tego rodzaju badań, za pomocą których można by w sposób jednakowo trafny i rzetelny poddać badaniom wszystkie objęte nimi osoby²¹”.

Mając powyższe na uwadze, troszcząc się o jasność przekazu nawet najbardziej złożone zagadnienia metodologiczne przedstawiał w sposób zrozumiały i przystępny także dla początkujących badaczy zjawisk pedagogicznych.

*

Profesor Mieczysław Łobocki był wybitnym pedagogiem, teoretykiem wychowania, badaczem o wielostronnych zainteresowaniach. W poglądach pedagogicznych często wyprzedzał swoją epokę, dostrzegając potrzebę współpracy i współdziałania między uczestnikami interakcji wychowawczych: uczniami, nauczycielami, rodzicami. Podkreślał konieczność akceptacji i szacunku dzieci i młodzieży oraz podmiotowego ich traktowania. Jego bogaty dorobek naukowy

²⁰ M. ŁOBOCKI, *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa: PWN 1978, s. 7.

²¹ M. ŁOBOCKI, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków: IMPULS 2008, s. 314.

przeznaczony dla studentów, nauczycieli i wychowawców przepełniony jest troską o wychowanków, ich prawidłowy rozwój i wychowanie.

Po śmierci Profesora Mieczysława Łobockiego Przewodniczący Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, prof. Bogusław Śliwerski, napisał słowa, które najlepiej oddają sens działalności naukowej Mistrza: „Książki Profesora były i będą czytane, gdyż jak mało kto – potrafił w sposób wyjątkowy łączyć wiedzę praktyczną z głęboką refleksją poznawczą i etyczną nad szeroko rozumianą działalnością społeczno-wychowawczą czy dydaktyczną. Należał do nielicznych naukowców, którzy potrafili najbardziej złożone aspekty poznania naukowego i jego odwieczne aporie przełożyć na język zrozumiały dla nauczycieli i nieprofesjonalnych wychowawców. Był przekonany, że to przede wszystkim myśl, idea oraz edukacja są czynnikiem decydującym o losach społeczeństw, narodów i całego świata.

Dla chrześcijan śmierć osoby nie stanowi jej „końca”, nie wyczerpuje znaczenia „śmierci”, gdyż staje się ona zarazem początkiem, szansą narodzin osoby nam bliskiej do nowego życia. Wraz odejściem pedagoga staje się ono początkiem nowej fazy recepcji jego dzieł i życiowych dokonań. Przed kolejną generacją pedagogów stają zatem jakże otwarte pytania: „Kim był?”, „Co chciał nam przekazać?”, „Jaką była Jego pedagogika?”, „Co w Jego dziełach jest uniwersalne, ponadczasowe, a co jeszcze niespełnione, wymagające dalszych trosk i działań? [...] Nie ulega wątpliwości, że warto dziękować Profesorowi za to, jak własną biografią potwierdził sens ludzkiego życia: życia dla innych, bez względu na wszystko”²².

BIBLIOGRAFIA

- GOLISZEK P.T., *Personalistyczny wymiar katechezy*, Lublin: Wyd., KUL.2016.
- GOLISZEK P.T., *Wymiar moralny katechezy*, w: *Katecheza w swoich podstawowych wymiarach* (Biblioteka Kieleckich Studiów Teologicznych, t. V), red. J.Czerkawski, Kielce: Wydawnictwo „Jedność” 2013, s. 89-115.
- KRAWCZYK A., *Profesor Mieczysław Łobocki*, „Wiadomości Uniwersyteckie” (Miesięcznik UMCS) 2014, nr 3(203, s. 19-25.
- ŁOBOCKI M., *Metody badań pedagogicznych klasy szkolnej*, Lublin: UMCS 1973.
- ŁOBOCKI M., *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa: PWN 1978.
- ŁOBOCKI M., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków: IMPULS 2000.
- ŁOBOCKI M., *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków: IMPULS 1999.

²² B. ŚLIWERSKI, *Pożegnanie Profesora Mieczysława Łobockiego*, w: *Profesor Mieczysław Łobocki – Pedagog. Teoretyk wychowania. Humanista*, s. 117-118.

- ŁOBOCKI M., Teoria wychowania w zarysie, Kraków: IMPULS 2004.
- ŁOBOCKI M., Trudności wychowawcze w szkole. Zapobieganie i przeciwdziałanie, Warszawa: WSiP 1989.
- ŁOBOCKI M., W poszukiwaniu skutecznych form wychowania, Warszawa: WSiP 1990.
- ŁOBOCKI M., Współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania, Warszawa: Nasza Księgarnia 1985.
- ŁOBOCKI M., Współdziałanie uczniów w procesie dydaktyczno-wychowawczym, Warszawa: WSiP 1975.
- ŁOBOCKI M., Wychowanie moralne w zarysie, Kraków: IMPULS 2002.
- ŁOBOCKI M., Altruizm a wychowanie, Lublin: UMCS 1998.
- Profesor Mieczysław Łobocki – Pedagog. Teoretyk wychowania. Humanista, red. B. Wojciechowska-Charlak, T. Zubrzycka-Maciąg, Lublin: UMCS 2013.
- Publikacje prof. dr. hab. Mieczysława Łobockiego i inne Jego osiągnięcia naukowe w latach 1957–2007, oprac. B. Wojciechowska-Charlak, Lublin: Print 2007.
- ŚLIWERSKI B., Pożegnanie Profesora Mieczysława Łobockiego, w: Profesor Mieczysław Łobocki – Pedagog. Teoretyk wychowania. Humanista, red. B. Wojciechowska-Charlak, T. Zubrzycka-Maciąg, Lublin: UMCS 2013, s. 115-118.
- WOJCIECHOWSKA-CHARLAK B., ZUBRZYCKA-MACIĄG T., Wybitny lubelski pedagog – profesor Mieczysław Łobocki, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2013, s. 87-94.

ŻYCIE I POGLĄDY PEDAGOGICZNE PROFESORA MIECZYŚLAWA ŁOBOCKIEGO

Streszczenie

Celem artykułu jest ukazanie sylwetki Profesora Mieczysława Łobockiego, który zajmuje szczególne miejsce w dziejach lubelskiej pedagogiki. Zainteresowania naukowe Profesora koncentrowały się głównie wokół zagadnień z teorii i metodyki wychowania. W swoich licznych publikacjach z tego zakresu łączył psychologię społeczną o humanistycznej orientacji z personalizmem chrześcijańskim starając się nasycić wychowanie najwyższymi wartościami moralnymi. Takie same wartości wyznawał w życiu. Był bowiem człowiekiem niebywale wrażliwym, empatycznym, uczciwym, pomocnym i bardzo skromnym.

Słowa kluczowe: Mieczysław Łobocki; teoria wychowania; lubelski teoretyk wychowania.